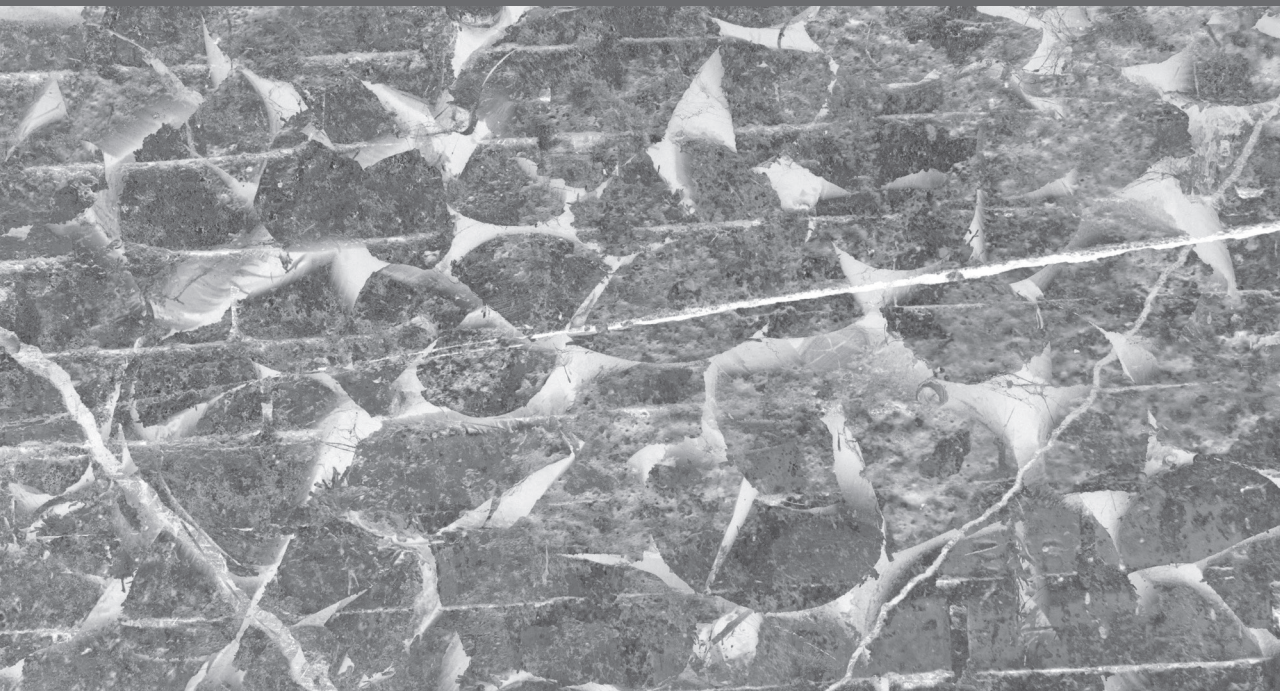

Πρόλογος

Η σύνθεση του τόμου αυτού έγινε με σκοπό να λειτουργήσει ως βοήθημα διδασκαλίας και μάθησης για φοιτητές και φοιτήτριες που επιθυμούν να επιλέξουν την πολιτική ψυχολογία ως μέρος του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών τους. Το κείμενο είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να παρέχει πληροφορίες μέσω εμπειρικής έρευνας και κριτικής επιχειρηματολογικής αντιπαράθεσης. Η προσέγγιση που ακολουθείται στον τόμο αυτό είναι αρκετά διαφορετική από εκείνη που ακολουθείται σε άλλα βιβλία για την πολιτική ψυχολογία, κυρίως επειδή περιλαμβάνει εναλλακτικές προσεγγίσεις στην ψυχολογική έρευνα που αμφισβητούν τις «θεωρούμενες ως δεδομένες» παραδοχές μας για τον κόσμο. Σε διάφορα σημεία, ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια ενδέχεται να βρεθεί μπροστά σε κριτικές τοποθετήσεις και θέσεις που μοιάζουν ανοίκειες ή ξένες, και που ίσως κλονίζουν δεδομένες αντιλήψεις. Πράγματι, αυτό που λείπει συχνά από την πολιτική ψυχολογία είναι μια ουσιαστική ανταλλαγή ιδεών με την κριτική κοινωνική ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την ιστορία, τις σπουδές στα μέσα ενημέρωσης και τη φιλοσοφία. Συχνά, όταν ακαδημαϊκοί που έχουν εκπαιδευτεί σε διαφορετικούς κλάδους, επιστημολογίες και μεθοδολογίες συγκεντρώνονται για να συζητήσουν θέματα πολιτικής ψυχολογίας, πιάνουν τους εαυτούς τους να μην καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλο, διότι ο τρόπος με τον οποίο βλέπουν τον κόσμο και η άποψή τους για την ψυχολογία διαφέρουν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Ελπίζουμε ότι το κείμενο αυτό θα οδηγήσει σε μια ευρύτερη κατανόηση των διαφορετικών διανοητικών θέσεων που μπορούν να υιοθετήσουν οι ακαδημαϊκοί απέναντι στην πολιτική ψυχολογία. Προκειμένου να δημιουργήσουμε μια αίσθηση αμοιβαίας ανταλλαγής και εξερεύνησης στην αίθουσα διδασκαλίας, στο τέλος κάθε κεφαλαίου παραθέτουμε ερωτήσεις για ομαδική αντιπαράθεση και συζήτηση. Ύστερα από πολλά χρόνια εργασίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είμαστε της άποψης ότι η μετασχηματιστική εκπαίδευση δεν πραγματοποιείται τόσο μέσω της μάθησης ερευνητικών ευρημάτων, όσο κυρίως μέσω των ερωτημάτων που εγείρουν αυτές οι μελέτες και των συζητήσεων που ακολουθούν. Ελπίζουμε να βρείτε το βιβλίο ενδιαφέρον και χρήσιμο.

Christopher J. Hewer και Evanthia Lyons

1 Ορισμένες ιστορικές και φιλοσοφικές παρατηρήσεις

CHRISTOPHER J. HEWER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΥΝΑΘΡΟΙΖΟΝΤΑΙ	31
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	32
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ	33
ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ: ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ	34
ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	37
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ 20 ^Ο ΑΙΩΝΑ	38
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΤΑΞΗ	39
Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ	41
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΘΕΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	43
Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	44
ΕΝΤΟΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	46
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΝΟΗΣΗ	49
ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	50
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΟΝΣΤΡΟΥΞΙΟΝΙΣΜΟΣ	54
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	56
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	58
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ	58
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	61
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ	62

ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΥΝΑΘΡΟΙΖΟΝΤΑΙ

Η ζωή είναι μια κοινωνική συνάντηση, και όταν οι άνθρωποι συναθροίζονται ως άτομα, οικογένειες ή ομάδες, γίνεται πολύ σύντομα εμφανές ότι ο καθένας και η καθεμία έχουν από μια διαφορετική ιδέα για το πώς πρέπει να οργανωθούν τα πράγματα. Κάποιοι θα υποστηρίξουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι είναι καλύτερο για την πλειοψηφία, ενώ άλλοι πολύ απλά θέλουν ό,τι είναι καλύτερο για τον εαυτό τους ή τους οικείους τους. Ορισμένοι μπορεί να καθοδηγούνται λιγότερο από τις σχέσεις και, αντ' αυτού, να αναζητούν την πιο αποτελεσματική, συστηματική και δίκαιη προσέγγιση στη λήψη αποφάσεων. Καθώς ο χρόνος περνά, έρχονται στο προσκήνιο και άλλα ερωτήματα. Ποιος έχει πρόσβαση σε πόρους, σε ποιο βαθμό και πόσο συχνά; Ποιος έχει τη δικαιοδοσία να πει τι μπορεί και τι δεν μπορεί να γίνει, αλλά και τι δίνει σε ένα άτομο το δικαίωμα να υπαγορεύει στους άλλους τι θα κάνουν; Τα ερωτήματα αυτά αντικατοπτρίζουν την πολιτική φύση της ύπαρξής μας, και τέτοιου είδους ερωτήματα προκύπτουν στο σπίτι, στο γραφείο, στη γειτονιά και, φυσικά, μεταξύ λαών και εθνών.

Ένα άλλο ερώτημα αφορά το πώς πρέπει να κατανοήσουμε τον κόσμο και τη θέση μας μέσα σε αυτόν. Εδώ και χιλιάδες χρόνια, ο ανθρώπινος πολιτισμός υπερβαίνει τα υλικά και παρατηρήσιμα πεδία της ύπαρξής μας προκειμένου να εξερευνήσει και να αποδεχθεί υπερφυσικές έννοιες με τη μορφή ενός θεού ή περισσότερων θεών, δαιμόνων ή άλλων αόρατων δυνάμεων. Πράγματι, σήμερα ο κόσμος είναι ιδεολογικά χωρισμένος σε αυτούς που ισχυρίζονται ότι υπάρχει ένας μη φυσικός βιοκόσμος πέρα από τις αισθήσεις μας και σε εκείνους που υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει τέτοιος κόσμος. Πολλοί άλλοι αδυνατούν να αποφασίσουν. Δεδομένων αυτών των συνθηκών και των πρόσθετων δυσκολιών που δημιουργούνται από τις διαφορές στη γλώσσα, την ιστορία και τον πολιτισμό, οι πιθανότητες διαφωνίας και διχογνωμίας μεταξύ ατόμων, ομάδων, εθνών και λαών είναι τεράστιες.

Θα μπορούσαμε, επομένως, να συμπεράνουμε ότι κάθε **πολιτική οντότητα** έχει τον δικό της τρόπο να βλέπει τον κόσμο και τον δικό της τρόπο να κάνει πράγματα. Ο όρος «πολιτική οντότητα» εμφανίζεται σπάνια στην ψυχολογία, αλλά είναι σημαντικός, καθώς αναφέρεται στα άτομα που ζουν κάτω από ένα συγκεκριμένο καθεστώς (και προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη *πολιτεία*). Από την ίδια ρίζα προέρχονται δύο συγγενείς ελληνικές λέξεις: η λέξη *πολιτικός*, από την οποία προέρχεται και η λέξη *πολιτική* (ενέργειες που εκπορεύονται από ένα κίνητρο θέσπισης κάποιων πολιτικών), και η λέξη *πολίτης* (ο πολίτης ενός κράτους). Όταν εξετάζουμε ανθρώπους που έχουν συγκροτήσει ομάδες και τα κίνητρά τους να οργανώσουν τα πράγματα που τους αφορούν, καθώς και ζητήματα του ανήκειν, οι ψυχολογικές επιπτώσεις

είναι σαφείς. Επειδή δεν ζούμε σε πολιτικό κενό, κάθε σύστημα –καπιταλιστικό, δημοκρατικό, θεοκρατικό ή ολοκληρωτικό– επηρεάζει, διαμορφώνει, ίσως ακόμη και καθορίζει την ψυχολογική κατάσταση των ανθρώπων. Επομένως, αν θέλουμε να κατανοήσουμε τους ανθρώπους, θα πρέπει να ρίξουμε μια πιο προσεκτική ματιά στα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά συστήματα που διέπουν τη ζωή τους. Η ανάλυση αυτή αντανακλά ένα από τα ευρύτερα πεδία ενδιαφέροντος της πολιτικής ψυχολογίας: «τη συμπεριφορά των ατόμων μέσα σε ένα συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα» (Huddy, Sears, & Levy, 2013a, σ. 3). Ωστόσο, η πολιτική ψυχολογία θέτει, επίσης, έναν γενικότερο στόχο: να εφαρμόσει «ό,τι είναι γνωστό για την ανθρώπινη ψυχολογία στη μελέτη της πολιτικής» (Huddy et al., 2013a, σ. 1).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Η κοινωνική ψυχολογία έχει τη δική της συνεισφορά στους δύο τομείς έρευνας, και στο εγχειρίδιο αυτό παρουσιάζονται ψυχολογικές γνώσεις που έχουν αποκτηθεί μέσω έρευνας σε θέματα όπως η διομαδική σύγκρουση, οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις, η μετανάστευση, η υποταγή στην εξουσία/αυθεντία, τα πλήθη, ο милитарισμός, η λήψη πολιτικών αποφάσεων και η ψυχολογία της ειρήνης. Πράγματι, μεγάλο κομμάτι της έρευνας στην πολιτική ψυχολογία είναι κοινωνική ψυχολογία, η οποία, σε γενικές γραμμές, προωθεί μια προσπάθεια κατανόησης των κοινωνικών και ψυχολογικών διαδικασιών που εμπλέκονται στις κοινωνικές σχέσεις. Ωστόσο, η κοινωνική ψυχολογία ακολουθεί διαφορετικές προσεγγίσεις, και σε αυτό το εγχειρίδιο η έμφαση δίνεται στη γλώσσα, στην κοινωνική αλληλεπίδραση, στο άτομο (που δεν πρέπει να συγχέεται με την προσωπικότητα), στην ταυτότητα και στην κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας. Επιπλέον, πολλά από τα κεφάλαια εγείρουν ερωτήματα και αμφισβητούν τη γνώση «που θεωρείται δεδομένη» αναφορικά με την ψυχολογία, την πολιτική και την ανθρώπινη φύση. Μάλιστα, το υλικό του βιβλίου ενθαρρύνει μια συζήτηση περί **επιστημολογίας** και **οντολογίας**.

Η επιστημολογία είναι ο κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με τη θεωρία της γνώσης. Προσπαθεί να απαντήσει σε δύο βασικά ερωτήματα: *Πώς μπορούμε να γνωρίσουμε τον κόσμο (με ποια μέθοδο);* και: *Τι μπορούμε να γνωρίζουμε για τον κόσμο (ποια είναι τα όρια και το εύρος της γνώσης);* Η οντολογία αναφέρεται στις διάφορες υποθέσεις που κάνουμε για τη φύση τού είναι (τι είμαστε), την ύπαρξή μας (τι μας κάνει αυτό που είμαστε) και την πραγματικότητα (τι πιστεύουμε ότι είναι ο κόσμος/το σύμπαν). Είναι ευνόητο ότι διαφορετικές επιστημολογίες και οντολογικές πεποιθήσεις θα παράγουν διαφορετικούς τρόπους εξήγησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς και διαφο-

ρετικούς τρόπους εξήγησης του πολιτικού κόσμου. Μόνο μέσω της πλήρους εξέτασης αυτών των ζητημάτων (που περιλαμβάνει τις δικές μας υποθέσεις και πεποιθήσεις) θα είμαστε σε θέση να πραγματοποιήσουμε μια αξιόπιστη ακαδημαϊκή ανάλυση. Για τον συγκεκριμένο σκοπό, στο τέλος κάθε κεφαλαίου υπάρχουν ερωτήσεις για συζήτηση με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να θέσουμε δύο ερωτήματα: Τι μπορεί να μας πει η κοινωνική ψυχολογία για τον κοινωνικό και πολιτικό κόσμο; Και μπορούν αυτά που έχει να μας μάθει να ρίξουν φως και να δώσουν λύσεις στα ανθρώπινα προβλήματα; Τα ερωτήματα αυτά στρέφουν την προσοχή μας σε κάποια καθοριστικής σημασίας ζητήματα στην ιστορία της ανθρωπότητας, μεταξύ των οποίων η ταυτότητα, η διακυβέρνηση και οι συγκρούσεις βρίσκονται στην πρώτη γραμμή. Κατ' αρχάς, θα εξετάσουμε ορισμένες κομβικές εξελίξεις στην ιστορία της ανθρωπότητας που εξακολουθούν να παίζουν σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη πολιτική. Θα ξεκινήσουμε από την ανάπτυξη των θρησκευτικών ταυτοτήτων.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Η ιστορία της ανθρωπότητας δείχνει ότι στις πρώτες μορφές πολιτισμού, η λατρεία ενός αόρατου θεού ή περισσότερων θεών κατείχε κεντρική θέση. Τα ερείπια αρχαίων ναών που έχουν ανευρεθεί σε διάφορα μέρη του κόσμου μαρτυρούν τη λατρεία των πολυάριθμων θεών που κυριαρχούσαν στην κοινή σκέψη και πρακτική. Η Αστάρτη, ο Βάαλ, ο Μολώχ, η Άρτεμις, ο Ερμής και ο Δίας είναι μόνο μερικοί από τους χιλιάδες θεούς που ο άνθρωπος έπρεπε να εξευμενίσει. Στον 21ο αιώνα, ένας μεγάλος αριθμός θρησκειών, συμπεριλαμβανομένων του ινδουισμού, του βουδισμού, του ταοϊσμού, του κομφουκιανισμού, του σιντοϊσμού, του ιουδαϊσμού, του χριστιανισμού και του Ισλάμ, εξακολουθούν να επηρεάζουν την κοσμοθεωρία δισεκατομμυρίων ανθρώπων, και μπορούμε να προσθέσουμε ότι ο αθεϊσμός, ο οποίος απορρίπτει με ζέση την ύπαρξη ενός θεού ή περισσότερων, αποτελεί για πολλούς την προτιμώμενη εναλλακτική. Με όρους επιρροής που έχουν ασκήσει στην παγκόσμια πολιτική, ο ιουδαϊσμός, ο χριστιανισμός και το Ισλάμ έχουν υπάρξει ιδιαίτερα σημαντικές παραδόσεις. Μάλιστα, και οι τρεις έλκουν την καταγωγή τους από τον Αβραάμ που έζησε περίπου το 2000 π.Κ.Ε.¹

1. Σ.τ.Μ.: Προ Κοινής Εποχής. [Το βιβλίο χρησιμοποιεί αυτόν τον τρόπο χρονολόγησης, όπου ως Κοινή Εποχή νοείται η περίοδος μετά τη γέννηση του Ιησού, χωρίς, ωστόσο, να γίνεται αναφορά σε μια συγκεκριμένη θρησκεία.]

ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ: ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ

Η ιστορία του Αβραάμ και των Εβραίων περιλαμβάνεται στην Τορά, τα πρώτα πέντε βιβλία της Βίβλου –Γένεση, Έξοδος, Λευιτικόν, Αριθμοί και Δευτερονόμιον– γνωστά και ως Πεντάτευχος.² Η Γένεση αφηγείται την ίδρυση του αρχαίου Ισραήλ, αναγνωρίζοντας τον γιο του Αβραάμ, Ισαάκ, και τον γιο του Ισαάκ, Ιακώβ (το όνομα του οποίου άλλαξε σε Ισραήλ, βλ. Γένεση 32:28), ως προγόνους του έθνους. Τα κεφάλαια 37-46 της Γένεσης περιγράφουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο Ιακώβ (Ισραήλ), οι 12 γιοι του και η ευρύτερη οικογένειά τους εγκαταστάθηκαν τελικά στην Αίγυπτο. Με τον καιρό, αυτή η εβραϊόφωνη οικογένεια εξελίχθηκε σε κάτι που σήμερα θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «μια μεγάλη εθνοτική ομάδα», ενώ ένα νέο καθεστώς στην Αίγυπτο τους καταπίεζε και τους αντιμετώπιζε ως σκλάβους. Το βιβλίο της Εξόδου αφηγείται την υποδούλωση και την απελευθέρωσή τους από την αιχμαλωσία στην Αίγυπτο το 1513 π.Κ.Ε. υπό την ηγεσία του Μωυσή. Μόλις ανέκτησαν την ελευθερία τους, αναδύθηκε μια **θεοκρατία** – μια μορφή διοίκησης με απόλυτο άρχοντα τον Θεό. Το Ισραήλ αποδέχθηκε έναν νέο θεϊκό νόμο –τις Δέκα Εντολές, με 600 περίπου επιπλέον νόμους που όριζαν όλες τις πτυχές της ζωής–, καθώς και ένα προκαθορισμένο σύνολο θρησκευτικών πρακτικών. Αφού περιπλανήθηκε στην έρημο για 40 χρόνια, το Ισραήλ κατέκτησε τελικά τη Γη της Χαναάν, για να κυριαρχήσει στη «Γη της Επαγγελίας». Ωστόσο, η επικράτεια αυτού του νέου έθνους θα βρισκόταν υπό καθεστώς διαρκούς απειλής για τους επόμενους 15 αιώνες από διάφορες φυλές και έθνη, συμπεριλαμβανομένων των Μωαβιτών, των Εδωμιτών, των Αμαληκιτών, των Μαδιανιτών, των Φιλισταίων, των Περσών, των Ασσυρίων, των Βαβυλωνίων και των Ρωμαίων. Τον 1ο αιώνα Κ.Ε.,³ το εβραϊκό θρησκευτικό σύστημα έγινε γνωστό ως ιουδαϊσμός, αν και δεν βασιζόταν πλέον αποκλειστικά στην Τορά.

Η σχέση του ιουδαϊσμού με τον χριστιανισμό είναι πολύ στενή. Για πολλούς αιώνες, προφήτες στο Ισραήλ, όπως ο Ησαΐας, ο Ζαχαρίας, ο Μαλαχίας, ο Ωσηέ, ο Μιχαίας, ο Ιερεμίας, ο Δανιήλ και άλλοι δημιουργοί των Ψαλμών παρείχαν τα μέσα για την αναγνώριση ενός Μεσσία (Σηλώ) που θα απελευθέρωνε το Ισραήλ. Μολονότι η άφιξη του Ιησού το 29 Κ.Ε. εκπλήρωνε αυτή την προφητεία, ο ίδιος δεν έγινε δεκτός από τους Ιουδαίους. Τα πρώτα πέντε βιβλία της Καινής Διαθήκης της Βίβλου –τα κατά Ματθαίον, Μάρκον, Λουκάν,

2. Μια άλλη πηγή είναι η *Ιουδαϊκή αρχαιολογία*, που γράφτηκε από τον ιστορικό Φλάβιο Ιώσηπο τον 1ο αιώνα Κ.Ε. Μεταφράστηκε στα αγγλικά από τον William Whiston και δημοσιεύτηκε το 1895 (*Whiston's Josephus: The excelsior edition*. London: W. P. Nimmo).

3. Στην Κοινή Εποχή.

Ιωάννην Ευαγγέλια και οι Πράξεις των Αποστόλων– πραγματοποιούν έναν ιστορικό απολογισμό αυτού του νέου «τρόπου» που θεσπίστηκε για να αντικαταστήσει τον ιουδαϊσμό. Ο θάνατος του Ιησού (του Χριστού ή του Μεσσία, όπως προσδιορίζεται από τους χριστιανούς) στα χέρια των Ρωμαίων και η ευαγγελική φύση του νέου αυτού μηνύματος είχαν ως αποτέλεσμα την ταχεία διάδοση των χριστιανικών ιδεών σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Η πιο σημαντική εξέλιξη για το εβραϊκό έθνος ήταν ότι απώλεσε την πατρίδα του με την καταστροφή της Ιερουσαλήμ το 70 Κ.Ε., από τα ρωμαϊκά στρατεύματα υπό την αρχηγία του στρατηγού Τίτου, και όσοι Εβραίοι επέζησαν σκορπίστηκαν εξόριστοι στις τέσσερις γωνιές του κόσμου. Μέσα σε έναν αιώνα, η Ιερουσαλήμ ξαναχτίστηκε από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Αδριανό και μετονομάστηκε σε *Αιλία Καπιτωλίνα* (Aelia Capitolina).

Το 325 Κ.Ε., η Σύνοδος της Νίκαιας αποφάσισε ότι η χριστιανική πίστη θα βασιζόταν εφεξής στη λατρεία ενός τριαδικού θεού (μιας τριάδας), απόφαση η οποία έμελλε να αποδειχθεί κεφαλαιώδους σημασίας. Τρεις περίπου αιώνες αργότερα, μεταξύ 610 και 632 Κ.Ε., εμφανίστηκε το Ισλάμ με ένα νέο ιερό κείμενο (το Κοράνι) και την εντολή να λατρεύεται μία *μοναδική* θεότητα. Άραβες υποστηρικτές του Ισλάμ διεκδίκησαν, επίσης, την καταγωγή τους από τον Αβραάμ μέσω του γιου του, Ισμαήλ. Με τον καιρό, η Ιερουσαλήμ εξελίχθηκε σε κέντρο του ισλαμικού πολιτισμού και, κατά τους αιώνες που ακολούθησαν, το Ισλάμ αναπτύχθηκε κάτω από την εξουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, μεταξύ του 11ου και του 15ου αιώνα, η Ιερουσαλήμ μετατράπηκε σε πεδίο μάχης για χριστιανούς και μουσουλμάνους, καθώς οι Σταυροφόροι του χριστιανικού κόσμου, που έφεραν το σημείο του σταυρού (γαλλικά *croisade*, λατινικά *crux*), προσπάθησαν να ανακτήσουν τους «Αγίους Τόπους» από τους μουσουλμάνους Τούρκους.

Έως τον 19ο αιώνα, οι γαλλικές και βρετανικές αποικιακές δυνάμεις είχαν καταφέρει να κυριαρχήσουν στη Μέση Ανατολή και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918) έφερε τη Βρετανία και τους συμμάχους της σε σύγκρουση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, δεδομένου ότι η τελευταία ήταν σύμμαχος της Γερμανίας. Τον Νοέμβριο του 1917, ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ έκανε εκ μέρους της βρετανικής κυβέρνησης μια επίσημη δήλωση. Σύμφωνα με αυτήν, πρόθεσή της ήταν να διασφαλίσει ότι η Παλαιστίνη θα γινόταν μόνιμη πατρίδα για τους Εβραίους, μια πολιτική που αναμφισβήτητα επηρεάστηκε από τον χριστιανικό σιωνισμό (Lewis, 2010) – την πεποίθηση ότι η Δευτέρα Παρουσία του Ιησού Χριστού θα γινόταν στην Ιερουσαλήμ, όταν το Ισραήλ θα είχε αποκατασταθεί. Η δήλωση αυτή, ωστόσο, ερχόταν σε αντίθεση με προηγούμενες διαβεβαιώσεις από επίσημες βρετανικές πηγές ότι η ανεξαρτησία των αραβικών εδαφών θα αποτελούσε την ανταμοιβή των Αράβων για τη βοήθεια που παρείχαν στους συμμάχους ώστε

να νικήσουν τους Τούρκους.⁴ Έναν μήνα αργότερα, τον Δεκέμβριο του 1917, οι Βρετανοί νίκησαν τους Τούρκους και πήραν υπό τον έλεγχό τους την Ιερουσαλήμ. Μετά την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών, το 1919, η Βρετανία έλαβε εντολή να κυβερνήσει την Παλαιστίνη έως τις 14 Μαΐου 1948.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945), η κατοχή της Ευρώπης από τους ναζί στοίχισε τη ζωή σε έξι εκατομμύρια Εβραίους. Μετά τον πόλεμο, πολλοί από όσους επέζησαν αναζήτησαν καταφύγιο στην Παλαιστίνη, την ιστορική πατρίδα τους, τον τόπο από τον οποίο είχαν εξοριστεί οι πρόγονοί τους 18 και πλέον αιώνες νωρίτερα. Παρόλο που η νέα διοίκηση στη Βρετανία αντιτάχθηκε στη μαζική μετανάστευση Εβραίων στην Παλαιστίνη, μόλις έληξε η εντολή των Ηνωμένων Εθνών, οι Βρετανοί αποχώρησαν και η πολιτική κατάσταση πέρασε στην ευθύνη των Ηνωμένων Εθνών. Την ημέρα που έφυγαν οι Βρετανοί, ο Νταβίντ Μπεν Γκουριόν ανακοίνωσε την ίδρυση του σύγχρονου κράτους του Ισραήλ· έτσι ξεκίνησε η σύγκρουση μεταξύ των Ισραηλινών και των αραβικών κρατών.

Τι σημασία έχουν αυτές οι ταυτότητες και αυτά τα γεγονότα για τον σύγχρονο πολιτικό κόσμο; Ο Οσάμα Μπιν Λάντεν (2001), για παράδειγμα, περιέγραψε την κατοχή της Παλαιστίνης από τη Δύση από το 1917 ως «80 χρόνια ταπείνωσης». Υποστήριξε, επιπλέον, ότι οι ΗΠΑ «είχαν καταλάβει τα εδάφη του Ισλάμ», δηλαδή τον Λίβανο, τη Σαουδική Αραβία και μετά το Ιράκ, «ληηλατώντας τον πλούτο τους, δίνοντας εντολές στους κυβερνήτες τους, ταπεινώνοντας τον λαό τους, τρομοκρατώντας τους γείτονές τους και μετατρέποντας τις βάσεις τους στη χερσόνησο σε αιχμή του δόρατος με το οποίο θα πολεμούσαν τους γειτονικούς μουσουλμανικούς λαούς» (Bin Laden, 1998). Σύμφωνα με τον Μπιν Λάντεν, ο χριστιανικός κόσμος εμφανιζόταν και πάλι ως μια αγγλοαμερικανική σταυροφορία –μέρος μιας κοινής επιχείρησης με το Ισραήλ για την ανάκτηση των Αγίων Τόπων από το Ισλάμ– και αυτό αποτελούσε πλέον αιτία για παγκόσμια **τζιχάντ**. Εδώ βλέπουμε έναν τρόπο θέασης του αρχαίου παρελθόντος να αναδύεται στο παρόν.

Μπορούμε να δούμε επίσης ότι οι ιστορικές διαιρέσεις εντός του χριστιανικού κόσμου δημιούργησαν ταυτότητες με πολιτική βαρύτητα. Οι κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες της Μεταρρύθμισης τον 16ο αιώνα, που οδήγησε στο σχίσμα μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών, συνεχίζουν να είναι ορατές σε πολλά μέρη του κόσμου. Πράγματι, οι θρησκευτικές ταυτότητες και τα γεγονότα που τις στηρίζαν και τις ενίσχυσαν εξακολουθούν να διαμορφώνουν τον σύγχρονο κόσμο.

4. Από την αλληλογραφία Χουσεΐν - ΜακΜάχον: Επιστολές από τον Σερ Χένρι ΜακΜάχον, Βρετανό Υπάτο Αρμοστή στην Αίγυπτο προς τον Χουσεΐν μπιν Άλι, Σαρίφ της Μέκκας, που γράφτηκαν την περίοδο από τον Ιούλιο του 1915 έως τον Ιανουάριο του 1916.